

LIQHOMANE

TLHOKOMELISO EA SPCA HO MELAO

E hlahisitsoe ke

LITLHAKISO TSA BOPHELO BA LI-SPCA

PO Box 1320, ALBERTON 1450

Telephone: (011) 907-3590

Fax: (011) 907-4013

Email: nspca@nspca.co.za

Website: www.nspca.co.za

"Liphoofolo ke karolo e ntle ea pōpo. Li itšetlehile ho rona ho libontsha mosa le kutloelo-bohloko bakeng sa tlhokomelo ea tsona. Ha re ntse re hatela pele Afrika Boroa, le ka mohla re se le bale hore liphoofolo tsa rona ke karolo ea sechaba sa rona le hore, rona batho ba nang le boikarebelo, re tlamehile ho li hlokomela ka tsela e nepahetseng ka ho fetisisa."

*Derek Hanekom, Letona la Litaba tsa Temo, SA, 1996
(selelekela sa Heroes & Lionhearts)*

Likatse le lintja li khona ho utloa melumo e mengata, le melumo e fatshe ho feta ea batho. Molumo o lekanyetsoa ka li-Hertz (Hz) 'me bapiso ea medumo ea lintja, likatse le batho e ka tsela e latelang:

Batho 20 Hz - 23 KHz

Ntja 60 Hz - 45 KHz

Likatse: 45 Hz - 64 KHz

Ho o fa mohlala o sebetsang oa sena: 64 Hz (hoo e ka bang modumo o ka tlase tlase eo ntja e ka bo utloang) ke molumo o tshoanang le key e ka tlase tlase ea piano. Bakeng sa bo habeli bo bong le bo bong ba Hz, molumo oa nyoloha. Likatse li na le 64 KHz vs 23 KHz ea batho, li khona ho utloa melumo bonyane habeli le halofo e phahameng ho feta kamoo batho ba ka e utloang! Ke ka hona lintja le likatse li arabelang mololi oa lintja. Molumo o phahame haholo hore re ka o utloa, empa tsona li kgona ho utloa.

Likatse le lintja le tsona li utloa molumo o tlaase haholo ho feta batho. Matla a molumo a lekantshoa ka li-decibels (dB). Ntja li ka utloa makhetlo a mahlano ho feta batho, ha likatse ka makhetlo a ka bang bobeli joaloka a lintja. Joalo ka Hz, dB le eona e eketseha ka botlako haholo. Kahoo 30 dB e molumo o ka holimo ho kabang makhetlo a leshome ka hodlima 20 dB, 'me 40 dB ka molumo o kabang makhetlo a 100 ka lerata. Mohlala o sebetsang ke hore mohoeshetso o boima bo ka bang 30 dB, o khona ho utluuoa ke ntja ka makhetlo a mararo ho feta a motho. Likatse li feta lintja ka ho utloa melumo e na e tlase haholo. Sena se boetse se hlalosa hore na hobaneng lintja le likatse li tšaba liqhomane, ha e le hore rona re li utloa li sa etse molumo o phahameng haholo. Ha e le hantle liphoofolo tsa rona li utloa molumo ona ho ka etsang makhetlo a 5 ka holima' rona batho!

Dr. M. E. de Vries (BVSc)

EXPLOSIVES ACT No 26 OF 1956

Molao ona o sebetsa naheng ka bophara ntle le mekhelo. Ha ho molaong ho chesa liqhomanane mohahong ofe kapa ofe, sebakeng sa sechaba leha e le sefe ntle le tumello e ngotsoeng pele ea mmuso oa lehae. (Karolo ea 10.34. Karolo ea 10.35 e amana le lipontšuo tsa sechaba tsa liqhomanane mme e re ha ho motho ea ka etsang joalo meahong efe kapa efe ntle le tumello e ngotsoeng ea Chief Inspector of Explosives (e tsejoang ka "ho ba le lengolo la tumello"). Tumello ena e ngotsoeng e tla beha maemo mme ho se lumellane le bona ke tlolo ea molao.

Ho latela Molao oa liqhomanane, ha ho motho ea tla lumella bana ba ka tlase ho lilemo tse 16 ho tšoara kapa ho sebelisa liqhomanane ntle le taolo ea motho e moholo.

Molao ona o qobelloa ke Tsamaiso ea Sepolesa sa Afrika Boroa (SAPS) eseng ke SPCA. Ka kopo tlalehela botlokotsebe bona ho SAPS e haufi le oena, o fane ka lintlha tse ngata kamoo u ka khonang 'me o **qotse lebitso la Molao le nomoro le karolo e nepahetseng joalo ka ha ho fanoe kaholimo.**

HO HLOKA TSEBO EA MOLAO HA SE LEBAKA – LIKOTLO LI BOIMA HAHOLO!

SE KE OA TSHABA HO TLALEHA BATHO BA TLOLANG MOLAO

LIQHOMANE THEPENG EA PORAEFETE

Karolong ena re bua ka thepa ea lapeng hammoho le liqhomanane tse fumanehang mabenkeleng. Hore na ho molaong kapa che, ho chesoa ha liqhomanane sebakeng sa lehae, ho laoloa ke melao ea lehae. Libakeng tse ling, ha ho chesoe liqhomanane ka nako efe kapa efe ntle le tumello e ngotsoeng ho ba boholong sebakeng. Libakeng tse ling, li lumelloa ho chesoa pakeng tsa linako tse itseng le ka matsatsi a itseng feela.

Ka kopo hlahloba melao ea lehae sebakeng se o o leng ho sona mme u netefatse hore melao eo o e hlahlobang kapa eo ho buang ka eona, ke eona e morao-rao haholo.

Bommasepala ba bangata ba nchafatsa melao ea bona haholo-holo mabapi le taba ea li-fireworks. Lekhotla la lehae kapa SPCA e lokela ho ba le tsebo mabapi le maemo a sebakeng sa heno.

Libakeng tse ling, ho chesoa ha liqhomane e ka ba tlolo ea molao mabapi le lerata. Re lokela ho lekola - 'me le ho tlaleha ts'ebeliso efe kapa efe ea ts'ebetso ea liqhomane. Buisanang ka taba ena le mokonteraka oa lehae, tsebisa le ho letsetsa k'hamphani ea lona ea ts'ireletso 'me u se ke oa tšaba ho tlisa litletlebo le litlaleho ho SAPS ea sebakeng sa heno.

THEKISO EA LIQHOMANE

Sena se oela tlasa Molao oa Liqhomane mme maemo a rekisoang ka tlasa ona a thata.

Ha ho khonehe hore thekiso efe kapa efe e sa roeroang ea liqhomane (barekisi ba ka thoko ho tsela kapa barekisi ba moo ho bulehileng) ho lumellane le Molao ona. Ho bohlokoa hore lipontšo leha e le life tse sa roeroang tsa liqhomane tse rekisoang kapa ba li rekisang moo ho bulehileng li tlaleheloe SAPS kapele kamoo ho ka khonehang.

Ntle le melao-motheo le litekanyetso tse amehang, ho na le kotsi ea 'nete haeba liqhomane li behoa, li tsoaroa kapa li rekisoa ka ntle.

Mang kapa mang ea rekisang liqhomane o tlameha ho ba le laesense ea hajoale e fanoeng ke Mohlophisi e Moholo oa Lefapha la Liqhomane. Laesense ena (eo hangata e bitsoang tumello) ha e fetisetsoe. Ka mantsoe a mang, lebenkele le nang le tumello ea ho rekisa liqhomane ha le na ho tlosa setoko 'marakeng kapa mabenkeleng 'me joale ba re "Re na le lengolo la tumello." Laesense e bua ka moaho o boletsoeng tlasa tumello ena. Se ke oa thetsoa.

Liqhomane li kanna tsa se ke tsa bonts'oa ka fenstere kapa sebakeng se seng moo liqhomane li ka kena-kenanang le sechaba. Sena se bolela hore liqhomane ka lebenkeleng le nang le tumello li tlameha ho ba tlasa counter kapa khabinete e notletsoeng. Ke tlolo ea molao ho hlalisa kapa ho beha liqhomane moo motho ea rekang a ka li nkang kapa a li ts'oara ka tsela efe

kapa efe - ho kenyeletsoa ho li kenya ka basketeng kapa trolley.

Haeba u bona liqhomane li hlalisoa ka tsela e tloang molao - tlaleha!

Ho na le melao e thata e amanang le matshoao (SE KE OA TSUBA, ka mohlala) le tlhoko ea ho ba le monyetla oa ho tsoa (mohlomong ka menyako e mmeli) e sa notleloang sebakeng seo liqhomane li rekisoang teng. Sebaka sena se lokela ho ba se bulehileng le se hlakileng. Molao o re haeba mohoebi oa liqhomane a e-na le tsela e le 'ngoe ea ho tsoa, liqhomane li lokela ho beoa ka morao (ka thoko ho kantle ho moaho).

LIPHUTHELOA

Sena ke sa bohlokoa ebile ke karolo eo hangata e hlokomolohuoang ka taba ena. Litlaleho li tiisa hore litheko tsa liqhomane tse rekisitsoang li-tuckshops, kaha li ntšitsoe ka har'a lipakete tsa tsona, haholo ka tsela eo koae ka 'ngoe e rekisoang mabenkeleng a spaza.

Liqhomane li tlameha ho tšoahioa, ho ngoloa, ho pakoala ho rekisoa ho latela melao **le liqhomane li lokela ho ba ka har'a pakete ea pele e felletseng ka litaelo tsa eona ha li rekisoa. Ke tlolo ea molao ho latela Molao oa liqhomane oa ho kena-kenana le sephutheloala sa liqhomane.**

Haeba u fumana liqhomane tse shebahalang joalo e ka sephutheloana se kena-kenoe kapa se tlositsoe, ka kopo e tlalehe. O ka be o boloka bophelo kapa o thibela likotsi tse mpe.

PYROTECHNICS (“LIPONTSO” TSE HLOPHISITSOENG)

Mokhatlo oa SPCA o boletse nakong e fetileng hore e ne e ka thabela hore tšebeliso ea liqhomane e sebelisetsoe mekete e hlophisitsoeng ho motho ka bomong. Empa sena se ke ke sa nkuoa ho bolela hore liketsahalo tsa pyrotechnics li lumellana le ba ha SPCA. Ebile, ke maikutlo a rona hore boholo ba bona ha bo nepahale le hore e mong le e mong o lokela ho ahlolaa ka boleng ba tsona.

Mohlomong ona ke mohlala o mong oa liketsahalo kapa litaba ha SPCA e re, "E kanna ea ba molaong empa

re hanyetsa ka matla." Haeba le oena o etsa joalo, ka kopo, o se ke oa tšaba ho tsebisa mohlophisi (setsi sa mabenkele jj.), Likoranta tsa lehae, makhanselara sebakeng sa heno le sechabeng seo khotso ea sona e tla felisoa ke ketsahalo e reriloeng.

Le ka mohla o se ke ua nyenyefatsa matla a maikutlo a sechaba. Nako e lula e le teng ea ho ipelaetsa. Haeba ketsahalo ea selemo sena e u tšoenitse, ba tsebise HONA JOALE pele ba rera ketsahalo ea selemo se tlang. Lula o le hantle. Ba bolelle hore na ba tla fumana tšehetso e kae ha ba tlhela mesebetsi ea liqhomane.

LIPHOOFOLA TSA HAO

Ha re e-ea libeha qetellong ka hobane ha li hloka bohlokoa empa hobane re khathetse ke ho bolella batho ba nang le maikarabelo hore na ba lokela ho hlokomela liphoofole tse ts'oenyehileng joang, ha re lokela ho bolella lifelekoane hore ba tlola molao mme ba lokela ho tsoha ba ikarabelle. Tataiso ea rona e sebetsang ho beng ba liphoofole tsa lapeng e ka tlase:

- Etsa bonnete ba hore liphoofole tsohle li na le boitsebahatso
- Haeba ho khonahala, lula le tsona hae haeba o belaela hore ho tla chesoa liqhomane
- Haeba o sa khone ho ba hae, li boloke kahare 'me ka mokhoa o loketseng kamoreng e joalo ka kichineng moo lifensetere li leng holimo (ho bile ho le thata haholo ho tlola)
- Leka ho theola lerata 'me o koale likharetene le ho babala 'mino o khutsitseng ka molumo o lekaneng
- Beha lintho tse o tloaetseng le tse khotshang haufi le tsona joalo ka lintho tsa ho babala, libaskete joalo joalo
- Haeba liphoofole tsa hao ha li tshoarehe hantle ka liqhomane, batla likeletso ho litsebi kaapa ho ngaka ea hao ea liphoofole
- Hobaneng o sa netefatse hore liphoofole li fumana lijo tse matlafatsang tse nang le phepo bosiu. Sena se tla etsa hore lifumane monyetla oa ho robala!